

The Rich, the Poor, and the Evil? Why There are No Excuses

iziring@torontotorah.com

1. תלמוד בבלי מסכת יומא דף לה עמוד ב

תנו רבנן: עני ועשיר ורשע באין לדין,

לעני אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה? אם אומר: עני הייתי וטרוד במזונותי אומרים לו: כלום עני היית יותר מהלל? אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפעיך, חציו היה נותן לשומר בית המדרש, וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו. פעם אחת לא מצא להשתכר, ולא הניחו שומר בית המדרש להכנס. עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלהים חיים מפי שמעיה ואבטליון. אמרו: אותו היום ערב שבת היה, ותקופת טבת היתה, וירד עליו שלג מן השמים. כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון: אבטליון אחי! בכל יום הבית מאיר, והיום אפל, שמא יום המעונן הוא? הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה, עלו ומצאו עליו רוס שלש אמות שלג. פרקוהו, והרחיצוהו, וסיכוהו, והושיבוהו כנגד המדורה. אמרו: ראוי זה לחלל עליו את השבת. עשיר אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה?

אם אומר עשיר הייתי וטרוד הייתי בנכסי אומרים לו כלום עשיר היית יותר מרבי אלעזר? אמרו עליו על רבי אלעזר בן חרסום שהניח לו אביו אלף עיירות ביבשה, וכנגדן אלף ספינות בים, ובכל יום ויום נוטל נאד של קמח על כתיפו ומהלך מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה. פעם אחת מצאוהו עבדיו ועשו בו אנגריא. אמר להן: בבקשה מכם, הניחוני ואלך ללמוד תורה! אמרו לו: חיי רבי אלעזר בן חרסום שאין מניחין אותך! ומימיו לא הלך וראה אותן, אלא יושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה.

רשע אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה? אם אומר: נאה הייתי וטרוד ביצרי (היה) +מסורת הש"ס: [הייתי]+ אומרים לו: כלום נאה היית מיוסף? אמרו עליו על יוסף הצדיק: בכל יום ויום היתה אשת פוטיפר משדלתו בדברים, בגדים שלבשה לו שחרית לא לבשה לו ערבית, בגדים שלבשה לו ערבית לא לבשה לו שחרית. אמרה לו: השמע לי! אמר לה: לא. אמרה לו: הריני חובשתך בבית האסורין. - אמר לה: ה' מתיר אסורים - הריני כופפת קומתך - ה' זקף כפופים, - הריני מסמא את עיניך - ה' פקח עורים. נתנה לו אלף ככרי כסף לשמוע אליה לשכב אצלה להיות עמה ולא רצה לשמוע אליה. לשכב אצלה - בעולם הזה, להיות עמה - לעולם הבא. נמצא, הלל מחייב את העניים, רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים, יוסף מחייב את הרשעים.

[All translations adapted from Halakhah.com]

Our Rabbis taught: The poor, the rich, and the wicked [note: *the Soncino translates sensual, while noting in a footnote that the original means wicked*] come to judgment.

They say to the poor: Why have you not occupied yourself with Torah? If he says: I was poor and worried about my sustenance, they would say to him: Were you poorer than Hillel? It was reported about Hillel the Elder that every day he used to work and earn one tropaik, half of which he would give to the guard at the Study Hall, the other half being spent for his food and for that of his family. One day he found nothing to earn and the guard at the Study Hall would not permit him to enter. He climbed up and sat upon the window, to hear the words of the living God from the mouth of Shemayah and Avtalion — They say, that day was the eve of Sabbath in the winter solstice and snow fell down upon him from heaven. When the dawn rose, Shemayah said to Avtalion: Brother Avtalion, on every day this house is light and to-day it is dark, is it perhaps a cloudy day? They looked up and saw the figure of a man in the window. They went up and found him covered by three cubits of snow. They removed him, bathed and anointed him and placed him opposite the fire and they said: This man deserves that the Sabbath be profaned on his behalf.

To the rich man they said: Why have you not occupied yourself with the Torah? If he said: I was rich and occupied with my possessions, they would say to him: Were you perchance richer than R. Eleazar? It was reported about R. Eleazar b. Harsom that his father left him a thousand cities on the continent and over against that one thousand boats on the sea. Every day he would take a sack of flour on his shoulder and go from city to city and from province to province to study the Torah. One day his servants found him and seized him for public service. He said to them: I beg of you, let me go to study the Torah. They said: By the life of R. Eleazar b. Harsom, we shall not let you go. [He gave them much money so that they let him go]. He had never seen them, for he was sitting all day and night, occupying himself with the Torah.

To the wicked person they would say: Why have you not occupied yourself with the Torah? If he said: I was beautiful and upset by sensual passion, they would say to him: Were you perchance more beautiful

than Joseph? It was told of Joseph the virtuous that the wife of Potiphar every day endeavoured to entice him with words — The garments she put on for him in the morning, she did not wear in the evening, those she had put on in the evening, she did not wear in the morning. She said to him: Yield to me! He said: No. She said: I shall have you imprisoned. He said: The Lord releases the bound. She said: I shall bend thy proud stature. He replied: The Lord raises those who are bowed down. She said: I shall blind your eyes. He replied: The Lord opens the eyes of the blind. She offered him a thousand talents of silver to make him yield to her, to lie with her, to be near her, but he would not listen to her; not to 'lie with her' in this world, not 'to be with her' in the world to come.

Thus [the example of] Hillel condemns the poor, [the example of] R. Eleazar b. Harsom condemns the rich, and Joseph the virtuous condemns the wicked.

2. מדרש אגדה (בוכר) פרשת במדבר

נקרא שמו על שם מעשה יוסף הצדיק, אמר הקדוש ברוך הוא אלי שמע יוסף שצויתיו על הזנות, ולא שמע אל אדונתו, שהיתה מפתה אותו:

He was called by his name because of the story with “Yosef the Righteous One.” The Holy One Blessed be He said “Yosef listened to me when I commanded him concerning promiscuity, and he did not listen to his master who enticed him

- Yalkut Shimoni VaYeshev 145 combines these two, and adds the line Yosef HaTzadik into the first story.

3. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף ל עמוד ב

ת"ר: ושמעם - סם תם, נמשלה תורה כסם חיים; משל, לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו, ואמר לו: בני, כל זמן שהרטיה זו על מכתך, אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך, ורחוץ בין בחמין בין בצונן ואין אתה מתיירא, ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה נומי; כך הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל: בני, בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה - אין אתם נמסרים בידו, שנאמר: הלא אם תטיב שאת, ואם אין אתם עוסקין בתורה - אתם נמסרים בידו, שנא': לפתח חטאת רובץ, ולא עוד, אלא שכל משאו ומתנו בך, שנאמר: ואלו תשוקתו, ואם אתה רוצה אתה מושל בו, שנאמר: ואתה תמשל בו.

Our Rabbis taught: ve-sam-tem [reads] sam tam [a perfect remedy]. This may be compared to a man who struck his son a strong blow, and then put a plaster on his wound, saying to him, 'My son! As long as this plaster is on your wound you can eat and drink at will, and bathe in hot or cold water, without fear. But if you remove it, it will break out into sores.' Even so did the Holy One, blessed be He, speak to Israel: 'My children! I created the Evil Desire, but I [also] created the Torah, as its antidote; if you occupy yourselves with the Torah, you will not be delivered into his hand, for it is said: If you do well, shall you not be exalted? But if you do not occupy yourselves with the Torah, ye shall be delivered into his hand, for it is written, sin crouches at the door. Moreover, he is altogether preoccupied with thee [to make thee sin], for it is said, and unto thee shall be his desire. Yet if thou wilt, thou canst rule over him, for it is said, and thou shalt rule over him.

4. מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק טז ד"ה ויש אומרים

ואל תתמה על יוסף הצדיק שהרי רבי צדוק היה גדול הדור כשנשבה לרומי נטלתו מטרוניתא אחת ושגרה לו שפחה אחת יפה. כיון שראה אותה נתן עיניו בכותל שלא יראנה והיה יושב ושונה כל הלילה. לשחרית הלכה והקבילה אצל גבירתה. אמרה לה שוה לי המות משתתנני לאיש הזה. שלחה וקראה לו ואמרה לו מפני מה לא עשית עם אשה זאת כדרך שיעשו בני אדם. אמר לה ומה אעשה מכהונה גדולה אני ממשפחה גדולה אני אמרתי שמא אבא עליה והרביתי ממזרים בישראל. כיון ששמעה דבריו צותה עליו ופטרתו בכבוד גדול:

[Following story from above...] And do not be surprised by Yosef the Righteous One, for R. Tzadok was a great one in the generation, and when he was captured and sent to Rome, they took him to a certain noble woman and she sent him a beautiful maidservant. When he saw her, he looked at the wall so he would not see her and sat and studied all night. In the morning she went to be received by her master. She said "it is like death that you gave me to this man." She called to him and said "why didn't you do with this woman what men do?" He said to her "and what should I do? I am from the high priests, from a great family and I said 'maybe I will be with her and increase *mamzerim* among the Jewish people.'" When she heard this, she sent him off with great honor.

*Think about Yosef's life – he was rich (viceroy), poor (prisoner/slave), in addition to what we saw above.